

JAAKKO SEIKKULA OG TOM ERIK ARNKIL

ÅBEN DIALOG I RELATIONEL PRAKSIS

Respekt for anderledeshed
i øjeblikket

PROFESSIONS|SERIEN
AKADEMISK FORLAG

JAAKKO SEIKKULA & TOM ERIK ARNKIL

ÅBEN DIALOG I RELATIONEL PRAKSIS

Respekt for anderledeshed i øjeblikket

Oversat af Ole Lindegård Henriksen

PROFESSIONS|SERIEN
AKADEMISK FORLAG

ÅBEN DIALOG I RELATIONEL PRAKSIS

er oversat fra engelsk efter

Open Dialogues and Anticipations. Respecting Otherness in the Present Moment (Manuscript 24.9.2013)

af Ole Lindegård Henriksen

COPYRIGHT @ Jaakko Seikkula og Tom Erik Arnkil, og for den danske udgave:

© 2014 Akademisk Forlag, København

– et forlag under Lindhardt og Ringhof Forlag A/S,

et selskab i Egmont

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele heraf er kun tilladt efter Copy-Dans regler. Se www.tekstognode.dk

Forlagsredaktion: Lene Kamuk

Faglig konsulent: Pernille Jensen

Omslag og grafisk tilrettelægning: Lonnie Hamborg / Imperiet

Sats: Pamperin & Bech

Trykkeri: Livonia Print

1. udgave, 1. oplag, 2014

ISBN: 978-87-113-4562-7

www.akademisk.dk

Indhold

Forord til den danske udgave 9

Indledning: Bogens mål og temaer 15

1. Hvis man følger klientens fremlægning, må man regne med usikkerhed 19

“Nu er det alt sammen anderledes” 23

Følg, hvad eleverne siger 26

Følg, hvad der siges på strukturerede møder 28

Vilde problemer 34

2. Bekymringer og tidlige dialoger 39

At føle sig såret, fordi nogen tager en bekymring op 40

Forventningen om, hvad der vil ske – med mig – lige om lidt 43

Bed om hjælp for at invitere til dialog 47

Kære læser, det her kan du prøve med det samme 51

Metode og indstilling 52

Opsummering 53

3. Veje til dialogisk praksis: Åbne Dialoger 55

Multikulturel dialog 58

Fra systemisk paradigme til dialogisk praksis 62

Åbne Dialoger i det terapeutiske møde 64

Mødet med dialogorienteringen 66

Åbne Dialoger i det psykiatriske system 68

Åbne Dialoger i behandlingssystemet 69

Behandlingsmødet som forum for dialogskabelse 79

Dialog i hverdagens praksis 80

4. Fra forskning til brugervendt praksis 83

Troværdigt håb 83

Uklarhed i multiaktørsammenhænge 94

Social forskning som 'positive forstyrrelser' 107

Hen imod en dialogisk praksiskultur 112

5. I dialog med den Anden 113

Inklusion af klienter og tilknyttede fagpersoner 113

Anerkendelse af den Anden 115

Ubetinget accept af den Anden 116

Mange veje til et dialogisk rum 118

Oprigtigt engagement trænger igennem 123

Et fælles sprog skabes her og nu 125

Opsummere og komme videre 127

6. Livet er dialogisk musik – intersubjektivitet 129

Øjeblikket i polyfone legemliggjorte dialoger 130

Intentionalitet og gensidighed 141

Fra individuel til intersubjektiv viden – hen imod et grundlag for dialogorientering 145

Enkle retningslinjer for at være til stede i øjeblikket 152

7. At forstå respons i multiaktørdialoger 155

At skabe dialog under krise 156

Psykotisk tale som én stemme blandt flere 157

Teamet som initiativtager til et nyt, fælles sprog 161

Et blik på responsive hændelser 163

Deltagerne bliver hørt i responsen – eller gør de? 167

Dialog om vold: Teamet er i historien, ikke i øjeblikket 168

“Der er ikke noget værre end ikke at få nogen respons” 170

At forstå dialogerne 171

8. Dialogisk praksiskultur 173

- At tage ansvaret for sine bekymringer 175
- I dialog *med* og ikke *om* klienterne 179
- At trække på hverdagens ressourcer 181
- Etisk funderet Tidlig Intervention = Tidligt Åbent Samarbejde 183
- Dialogisk praksis til enhver situation 187
- Dialoger om god praksis 189
- Dialoger mellem forskellige steder 192
- Puimala* – gensidig horisontal læring 195
- Opsummering 198

9. Generalisering af dialogisk praksis 203

- Etablering af relevant forskning til evaluering af Åbne Dialoger 204
- One size fits all*: Indsnævring af evalueringsmodellen 210
- Ringe ekstern validitet ved sammenligning af gennemsnit 213
- Skadelige virkninger af eksperimentelle forskningsdesign 215
- Effekten går tabt i virkelighedens praksis 220
- Fra forklaringsmodeller til deskriptive studier 221
- Dispositiv for praksiskontrol 223
- Socialt robust forskning 227
- Opsummering 229

10. På vej mod en dialogisk fremtid 231

Noter 236

Litteratur 242

Forord til den danske udgave

Dette er ikke et forord, der forklarer dig, hvordan du kan eller bør læse den bog, du sidder med i hånden. Det er heller ikke her, du kan læse, hvad de forskellige kapitler handler om – det kan du i Jaakko Seikkula og Tom Erik Arnkils indledning. Dette forord er skrevet til den danske udgave af bogen og vil derfor også forholde sig til Danmark og danske forhold. Med forordet prøver vi også at forklare, hvordan bogen har gjort indtryk på os, og hvordan vi læser den ind i vores tankegang og praksis.

Denne bog handler om åben dialog og den relationelle praksis, der er knyttet hertil. Den er i sig selv en udfoldelse af åben dialogs tankegang og indsatsmåde. I traditionen fra Tom Andersen, den norske psykiater og Jaakko Seikkulas tætte samarbejdspartner, kan bogen siges både at beskrive den åbne dialogs principper for netværks- og relationsarbejde og de foregribende dialoger udefra og forsøge at gribe selve ånden og livsnerven i disse praksisser indefra.

Derfor bliver denne bog ikke blot endnu én i rækken af bøger om åben dialog, men en bog, der har noget mere og andet at byde på. Bogen beskriver det at praktisere åben dialog, men ikke bare som filosofisk tilgang og metode: Den forsøger at gribe selve den åbne dialogs livsnerven som en måde at være til i verden på.

Som vi læser det, er bogens forfattere på en fortsat jagt efter den dialogiske dialogs kendetegn. Hvornår er en dialog virkeligt dialogisk? Hvad kan fremme, og hvad kan hindre en dialogisk dialog? Det er spørgsmål af denne type, bogen forsøger at give svar på. Ikke et endeligt, men bud på flere forskellige svar. Der er nemlig ikke ét, men en hel polyfoni af svar, der tilsammen giver et mangfoldigt, fyldestgørende og meningsfuldt billede på den dialogiske dialog.

Det at praktisere åben dialog er en måde at være til i verden på. Derfor har det ikke bare indflydelse på de mennesker, der tilbydes åben dialog, men også på de mennesker, der praktiserer den, og de organisationer og systemer, der arbejder åbent dialogisk. Ånden eller livsnerven i åben dialog er noget helt grundlæggende menneskeligt, som handler om at blive set, hørt, forstået og anerkendt. Noget, vi som mennesker alle søger og har brug for. Det er herigennem, at man finder sig selv som menneske, og det er i samme bevægelse, at man udvikler sine sociale kompetencer. Det er ved at blive set, hørt, forstået og anerkendt, at vi bliver menneskeliggjort, altså at jeg bliver til et menneske, der er genkendeligt for dig, ligesom du er genkendelig for mig. Vi bliver menneskeliggjort, men samtidig også samfundsgjort. Vi menneskeliggøres altid ind i en samfundsmæssig kontekst, og denne kontekst er med til at gøre os til dem, vi er.

Det er således gennem genkendelse, at vi menneskeliggøres, men i genkendelsen skabes også rum for anderledesheden. Det at blive set, hørt, forstået og anerkendt som den, man er, handler også om at opleve sin anderledeshed anerkendt. Og kun ved i genkendelsen at acceptere den andens unikke anderledeshed kan der udvikles en virkelig dialogisk dialog. Det er her, nysgerrigheden og muligheden for at undres over, hvad den anden oplever, tænker og mener, kan blive vakt til live, netop fordi du er grundlæggende anderledes end jeg og accepteres som sådan. Med afsæt i denne accept må jeg jo undrende forsøge at se, høre og forstå, hvad den andens anderledeshed er eller kan være, og jeg må stille mig selv til rådighed for den andens undren over min anderledeshed. Det er ifølge Seikkula og Arnkil netop i dette undrende nærvær omkring hinandens anderledeshed, at den dialogiske dialog kan udfolde sig: Det er her, dialogen bliver åbnende.

Det, vi her forsøger at beskrive, er for os en væsentlig grund til, at netværksarbejde og relationel praksis med udgangspunkt i åben dialog er så meningsfuld. Og ikke bare for de mennesker, der tilbydes en indsats ud fra denne tilgang, men i høj grad også for dem, der tilbyder den. Måske hænger det sammen med, at der i åben dialogisk praksis implicit er en modbevægelse i forhold til tidens hastighed og jagt efter hurtige resultater? For

at se, høre, forstå og anerkende den anden kræves der nærvær, tålmodighed og indlevelse. Disse er ikke blandt de mest værdsatte egenskaber i en digital, medieorienteret og multitaskende virkelighed, hvor vi sjældent ser hinanden i øjnene eller har tid til fordybelse. Det er ej heller det nemmeste at praktisere i en professionel virkelighed, hvor vi skal forholde os til New Public Management, specialisering, centralisering, standardiserede pakkelsesninger og forløbsprogrammer, og hvor et møde ofte handler om at indhente på forhånd fastlagt viden og opnå noget ganske bestemt.

Som vi ser det, lykkes det Seikkula og Arnkil at indfange noget af det særegne ved dialogisk, relationel praksis. De beskriver nærværet og forsøgene på at være i og vægte øjeblikket. De beskriver uroen – eller bekymringen, som den her i bogen kaldes – og denne som et muligt pejlemærke for, hvad der giver mening og er betydningsfuldt for den enkelte. Og her har vi et fælles vilkår, uanset om vi er til stede som professionelle, som repræsentanter for det private netværk eller som den, der er i fokus: Jeg hverken kan eller skal definere dig og det, der er vigtigt for dig, men jeg skal forholde mig til mig selv og min egen eventuelle uro. Bekymring er et gennemgående tema i mange af bogens forskellige kapitler. Bekymring bliver den resonansbund, som vi hver især kan holde øje med hos os selv, som vi kan lade os berøre ud fra, og som vi kan lade os lede af, når vi handler. Begrebet bekymring bliver af Seikkula og Arnkil brugt om den personbundne fornemmelse, der kan være det enkelte individs pejlemærke for en nødvendig undren, men den kan også være det, der står i vejen for en dialogisk tilgang. Bekymringen kan stille sig i vejen for nærværet, hindre accepten af den andens anderledeshed – den kan forhindre os i at høre og se den anden, når vi overvældes og lader os styre af vores egen uro...

Vi håber virkelig, at denne bog vil blive læst og brugt i Danmark. Den tilbyder vigtig inspiration til de efterhånden mange åben dialog-praksiser rundt om i landet, både i forhold til forståelsen af tilgangen og til udviklingen af praksis. Men vi tænker også, at den kan få en helt særlig rolle, fordi åben dialog i rapporten fra Regeringens Psykiatriudvalg i efteråret 2013 klart anbefales som en arbejds- og indsatsmåde, der skal udvides. Dette betyder, at åben dialog kan og bør få en betydelig plads i

den offentlige debat om fremtidige indsatsmåder i forhold til mennesker i psykisk krise eller med alvorlige psykiske vanskeligheder.

I Danmark er åben dialog mest kendt som en relationel og netværksorienteret indsats inden for den regionale psykiatri og den primært kommunalt funderede sociale indsats i forhold til mennesker med alvorlige psykosociale problemer. Derfor er Seikkula og hans netværksorienterede tilgang med de syv principper, som er baseret på erfaringer fra psykiatrien, også mere kendt herhjemme end Arnkils foregribende dialoger, som er vokset ud af familierarbejdet. Der er dog også i Danmark begyndende tendenser til, at åben dialog-tilgangen inspirerer og afprøves i forhold til andre målgrupper, fx inden for det kommunale børne- og familieområde, ældreområdet og i civilsamfunds- og privat regi. Her vil Arnkils erfaringer være af stor værdi i en dansk sammenhæng.

Selv om erfaringerne fra Danmark primært er inden for det psykiatriske felt, og selv om erfaringerne endnu er relativt små og spredte, så er de både mangfoldige og positive – og der bliver flere og flere af dem. Der er eksempler på akutindsatser inden for det ungdomspsykiatriske område, hvor hjælpen iværksættes umiddelbart, er opsøgende og netværksinddragende. Der er andre indsatser, både kommunale og regionale, hvor borgere på botilbud, tilknyttet distriktspsykiatrien, andre ambulante tilbud eller på bestemte afdelinger får tilbudt et åben dialog-netværksforløb. Nogle steder foregår det som den grundlæggende tilgang, andre steder som en del af et projekt. Nogle steder er tilbuddet henvendt til borgere i akut krise, andre steder er der tale om tilbud til borgere, hvor det oprindelige sammenbrud eller den akutte krise har sat sig som en længe-revarende krise, som borgeren ikke umiddelbart kan komme ud af. Der er også erfaringer fra samarbejdsfeltet mellem regionale og kommunale indsatser og mellem forskellige kommunale indsatsfelter.

Disse samarbejdende og koordinerende forløb tilrettelagt og gennemført med borgeren som omdrejningspunkt giver gode bud på fremtidige samarbejdsformer mellem forskellige sektorer og kommunale søjler.

Når det er vigtigt for os at betone mangfoldigheden, så hænger det sammen med, at den åbne dialog syv principper, som præsenteres i

denne bog, oprindeligt er udviklet i forhold til akutpsykiatrien i Vestre Lapland, og at der derfor er brug for en form for oversættelsesarbejde, når man skal forholde sig til princippet i andre kontekster. For eksempel vil princippet om hurtig og umiddelbar respons skulle udfoldes forskelligt, alt efter om der er tale om et akuttilbud eller om indsatsen i et længerevarende botilbud. Også princippet om det sociale netværksperspektiv må udfoldes med følsomhed over for den konkrete kontekst. Der er ikke altid optimale muligheder for at få samlet hele det relevante private og professionelle netværk, og der kan være professionelle deltagere, der er 'selvskrevne' til et netværksmøde, også selv om de måske ikke er blandt dem, som borgeren selv ville pege på som deltagere.

Mangfoldigheden er også vigtig at betone af en anden grund. Den åbne dialogens syv principper er oprindeligt udformet på baggrund af erfaringer med mennesker med en psykoseproblematik, men, som det også understreges af Seikkula og Arnkil, er de ikke diagnosespecifikke, men bredt anvendelige i forhold til menneskelige kriser. Der er med andre ord ikke noget, der tyder på, at det kun er bestemte målgrupper, der profiterer af og 'passer til' en åben dialog-netværksindsats. At praktisere åben dialog-netværkssamtaler handler ikke så meget om målgrupper som om en bestemt tankegang og om systemernes måde at organisere sig på.

Derfor kalder det på både politisk handling, fagligt-holdningsmæssigt nybrud og ledelsesmæssigt mod, hvis åben dialog-netværksindsatser for alvor skal udbredes i Danmark. Der er brug for at give plads til nærværet, tilstedeværelsen og den lydhørhed, som skal til i dialogen – systemernes dagsordner må sættes i parentes. Skal vi nå frem til at kunne møde borgerne ud fra deres behov og sammen med dem udforske og udfolde, hvem der er vigtige og eventuelt kan være til hjælp, og som derfor bør inviteres med til en netværkssamtale, så skal vores måde at indrette os organisatorisk på også være gearret til det. I dag oplever mange fagfolk – både i regioner og kommuner – at dette er meget langt fra vores praktiske dagligdag, og at tiltag af denne art ofte må etableres 'på trods'. Derfor er Seikkula og Arnkils bog så vigtig. Den giver os inspiration og også helt konkrete og praktiske bud på den åbne dialogiske tankegang og indsats-

mådes mangfoldighed og muligheder. Så er det op til os at stille de spørgsmål, der udfordrer systemerne og giver mening hos os, når vi vil udfolde åben dialog i vores relationelle praksisser.

Juni 2014

Esper Sørensen
cand.psych. og forstander
ved botilbuddet Skiftesporet
i Herning

Pernille Jensen
cand.pæd. og udviklingsleder
ved bo- og rehabiliterings-
tilbuddet Orion i Hillerød

Indledning: Bogens mål og temaer

Målet med denne bog er at fremme dialogorientering – åbne, responsive relationer uden strategiske mål om at lave om på den Anden¹. Vi diskuterer arbejde med patienter (klienter, elever osv.), forskning og udvikling på grundlag af vores erfaringer fra de sidste tredive år. Vores aktiviteter har hovedsagelig været centreret om multiaktørsituationer med relationelt arbejde – Jaakkos inden for psykoterapi, Toms i forbindelse med socialt arbejde, uddannelse, dagtilbud og andre tilbud til familier. Vi håber imidlertid at kunne overskride vores erfaringers begrænsninger og nå ud til læsere, der ikke arbejder inden for netop disse fag eller fagområder. Det forsøger vi ved at arbejde os så langt ind i dialogorienteringens kerne som muligt, og samtidig ud i den relationelle praksis' større kontekst.

Mennesker fødes ind i relationer og lever i dem, og disse relationer udgør deres psykers organiserende dynamik. Relationelle praktikere tager dette som udgangspunkt. De behandler ikke mennesker som isolerede enkeltaktører, men snarere som aktører i netværk. Folk fødes også ind i dialoger. Men selv en relationel praksis kan miste sit dialogiske fodfæste – og dermed distancerer den sig også fra sit relationelle grundlag. Den måske mest almindelige måde at få dette til at ske på er at tage som udgangspunkt, at de kausale sammenhænge kun går den ene vej: A målretter x mod B, og y indtræffer. Erstat A med 'ekspert', B med 'klient', x med 'metode' og y med 'forandring', og man har den dominerende formel for 'god praksis' inden for forskning og udvikling.

Vi håber at finde frem til kernelementer i dialogorienteringen, som er fælles for *alle* former for relationel praksis – og som desuden indgår i hverdagens relationer. Det er efter vores opfattelse vigtigt at forstå, hvad der gør dialoger dialogiske, hvis man vil udvikle det relationelle arbejde.

Vi skal diskutere situationer, som udfordrer dialogorienteringen, og forsøge at uddrage elementer af praksis, som kan bidrage til at genoprette og beskytte respons og dialog. Vi vil også gerne se den dialogiske relationelle praksis blive bæredygtig, og i denne ånd vender vi tilbage til vores nøgleerfaringer med at genskabe en dialogisk praksiskultur i samspil med lokale aktører. Vi har begge været så heldige at indgå i processer, hvor hele det lokale/regionale professionelle fællesskab, fra græsrodder til topledelse og på tværs af sektorer, har udviklet en dialogorienteret arbejdskultur og fortsat gør det. Vi ønsker at bidrage til fremme af en dialogisk kultur i læserens egen kontekst.

Vi vil diskutere dialog, dialogorientering, flerstemmighed eller polyfoni, intersubjektivitet og socialt netværk. Dialogorienteringen er for os ikke en metode, men et standpunkt, en holdning, en måde at være sammen med andre mennesker på. Noget centralt i den er anderledeshedens grundlæggende relation: Folk er lige, men ikke ens. Et menneskes perspektiv på livet er altid enestående og ligger altid uden for den Andens perspektiv. Som den russiske filosof Mikhail Bakhtin (1995) bemærkede så tidligt som i 1923:

I denne udenforstående position befinder jeg og den anden os i en relation præget af absolut gensidig modsigelse af en hændelse ... på dette punkt bekræfter og anerkender jeg fra mit eget unikke sted i det værendes hændelse hans eksistens' givethed, som han selv negerer. Hvad den anden med rette negerer i sig selv, bekræfter og bevarer jeg med rette i ham. (Bakhtin, 1995: 129)

Både jeg og den Anden bekræfter og anerkender hinanden i en hændelse, og dette bevares som den eneste sandhed om jeg og den Anden. Senere brugte Bakhtin denne metode til at undersøge Dostojevskijs romaner, og han formulerede en pointe, der udkrystalliserer dialogorienteringen i relationer. Ifølge Bakhtin (1986) finder man i Dostojevskijs romaner ikke en eneste hovedperson, der kender sandheden om livet, men alle romanens personer har deres egne sandheder, som ingen af de andre kan afvise, og derfor er den eneste vej frem i livet en konstant dialog mellem

autonome menneskelige individer – et polyfont liv, som Bakhtin kalder det.

Når vi leder efter kernen i dialogorienteringens praksis, når vi frem til at understrege *respekten for den Anden, den Andens unikke anderledeshed*. Dette er efter vores mening den fælles dialogiske kerne i hverdagens relationer, inden for psykoterapi og undervisning, inden for ledelse, inden for socialt arbejde og andre relationelle aktiviteter. Hvis begrebet anderledeshed føres ind i aktive relationer, bliver nødvendigheden af *polyfoni* indlysende. Folk foregriber, lægger op og reagerer på andres reaktioner, og dermed er vi ikke kun ‘uden for’ de andre. Men vi bliver aldrig ens. Den Anden er altid mere, end vi nogensinde vil kunne begribe, som Emmanuel Lévinas understøtter (1969) – og det er præcis denne anderledeshed, der gør dialoger både mulige og nødvendige. Livet er relationelt, mennesker fødes og lever i relationer, men er for evigt forskellige. Vi må anerkende og acceptere den Anden, respektere hans eller hendes anderledeshed – ubetinget.

Ubetinget respekt for anderledesheden får dybtgående konsekvenser for det personlige liv og det professionelle arbejde. Denne bog fokuserer på sidstnævnte, men vil også fra tid til anden reflektere over dagligdagens relationer. *Bogens mål er at tilskynde til dialogorientering i relationel praksis* – forandringer inden for psykoterapi, psykiatri, socialt arbejde, undervisning, i børneinstitutioner og ledelse og på andre områder af relationel professionel aktivitet. Og som nævnt diskuterer vi også faktorer, der kan bidrage til at *opretholde og udbrede* denne praksis, så den ikke isoleres, men understøttes af en *dialogisk praksiskultur*.

Bogens temaer

I det følgende skal vi først kort beskrive *to dialogiske tilgange* og erfaringerne med dem med henblik på at fremhæve visse praktiske aspekter (kapitel 1). Derefter diskuterer vi *tidlig intervention* og udfordringerne for *dialogorienteringen i bekymrende situationer*. Det kan være nemt nok at respektere anderledesheden, når der ikke er anledning til bekymring, men mistro og bange anelser har en tendens til at fortrænge den (kapitel

2). I de to følgende kapitler flytter vi fokus til en mere detaljeret beskrivelse af vores vej til dialogisk praksis og en konkret beskrivelse af Åbne Dialoger og Foregribende Dialoger – de to tilgange, vi har størst erfaring med². De er meget forskellige, som læseren vil bemærke, men de har også noget vigtigt til fælles. Åbne Dialoger er en velkendt tilgang inden for psykoterapeutisk krisearbejde, men når vi diskuterer dette område, påpeger vi nøgleprincipper om åbenhed og dialogorientering, som er vigtige i enhver relationel praksis. Imens vi beskriver vejen, diskuterer vi nogle *nøgleudfordringer, der udgør motivationen for dialogiske tilgange*. Vi antager, at disse udfordringer vil vinde genklang i læserens erfaringer med moderne professionsarbejde (kapitlerne 3 og 4). Det næste skridt på vores rejse er at spørge ind til *dialogens kerneegenskaber* (kapitel 5). I kapitel 6 spørger vi, hvorfor polyfon dialog kan være så effektiv, og dette fører os til at reflektere over *livets relationelle karakter, hvor dialog er grundlaget for den menneskelige eksistens* fra første åndedrag. Opsummeringen af kapitlet fremlægges i form af et sæt retningslinjer. I kapitel 7 diskuterer vi, *hvordan man skaber mening med dialoger*. Vi beskriver en specifik metode til at skabe mening med multiaktørdialoger – dialoger, hvori der indgår mere end to deltagere.

De sidste temaer på vores rejse fokuserer på *generalisering og opretholdelse af dialogisk praksis*. I kapitel 8 diskuterer vi *forandring på det lokale/kommunale niveau*. I kapitel 9 ser vi på generalisering af erfaringen med hjælp fra *stringent forskning*. Dialogerne fortjener en forskningspraksis, der er loyal over for respons og polyfoni – og at skabe en dialogisk praksis kræver udvikling af et passende forskningsparadigme. Vi vil foreslå modeller for en naturalistisk forskning. Vi afslutter bogen med at nedskrive nogle af de tanker, vi gjorde os ved bogens afslutning (kapitel 10).

Ånden eller livsnerven i Åben Dialog er noget helt grundlæggende menneskeligt, som handler om at blive set, hørt, forstået og anerkendt. Noget, vi som mennesker alle søger og har brug for. Det er herigennem, at man finder sig selv som menneske, og det er i samme bevægelse, at man udvikler sine sociale kompetencer.

Åben Dialog er udtryk for en generel tilgang til andre mennesker, som har vist sig effektiv i terapeutisk og anden relationel praksis: Flere kommer fri af medicinering og færre får tilbagefald end med traditionelle behandlingsmetoder.

Åben Dialog respekterer og finder udviklingspotentialer hos hver enkelt klient, barn eller patient. Det handler først og fremmest om at lytte – dernæst om at iværksætte umiddelbar hjælp, inddrage det sociale netværk, tilpasse behandlingen til den enkeltes konkrete behov, afklare teamets ansvar, sikre kontinuitet i den psykologiske behandling samt at undgå at ty til for hurtige løsninger.

Med konkrete praksiseksempler præsenterer forfatterne grundlag og principper for tilgangen, samt hvordan samtaler kan analyseres i mindre sekvenser, så opmærksomheden på og åbenheden over for det essentielle i dialogen skærpes. Og med afsæt i egne erfaringer beskriver de, hvordan man kan udvikle en dialogorienteret kultur i den professionelle praksis.

Bogen henvender sig til studerende og praktikere inden for relationsprofessionerne – socialarbejdere, pædagoger, lærere, sygeplejersker, terapeuter, læger og andre behandlere.